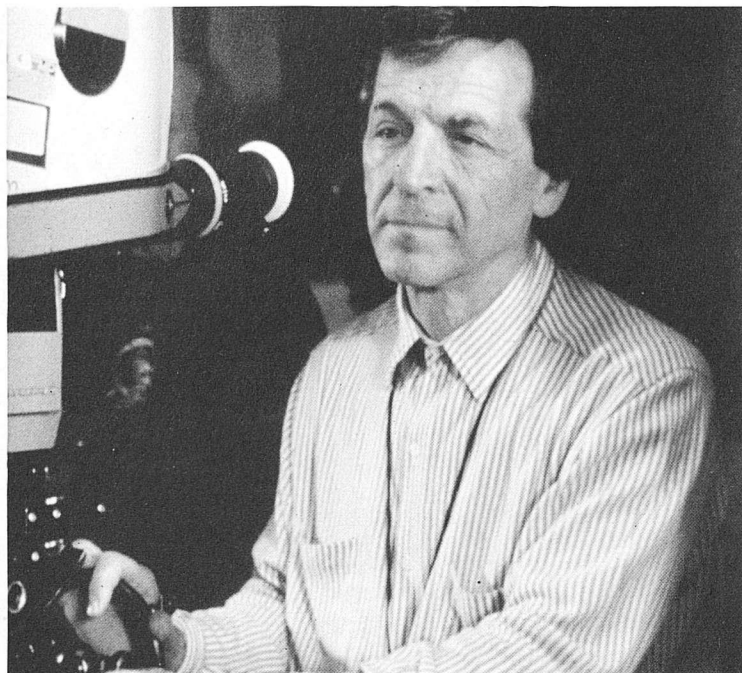

Costa-Gavras, denunciar des de la complexitat

Pere Antoni Pons

Constantin
Costa-Gavras

El cinema dit de denúncia, o amb contingut explícitament polític, sol donar uns resultats bastant decebedors, sobretot perquè són molt pocs els directors i guionistes que saben expressar la seva opinió clara i forta sobre un tema i, a la vegada, mostrar-ne tots els angles, equilibrant la seva ideologia manifesta amb un suplement d'ambigüïtat o, almenys, de complexitat.

Constantin Costa-Gavras és, segurament, un dels millors directors de cinema polític de la història. La seva filmografia és un exemple perfecte de com és possible exposar les pròpies inquietuds i conviccions —ideològiques, socials, morals— sense sacrificar els dobles i els clarobscur on necessàriament es forja sempre el gran art.

Probablement no es compten entre les millors obres d'una filmografia que inclou peces mestres com *Z*, *Missing* i *Amen*, però les dues pel·lícules que ha filmat Costa-Gavras a partir de sengles guions de Joe Eszterhas —*Betrayed* (o *Senders de traïció* segons la presumptuosa traducció castellana) i *Music Box* (*La capsa de música*)— són una magnífica mostra de la capacitat de l'autor grec-francès per llançar el seu missatge contundent sobre un determinat tema sense degenerar mai cap al pamflet purament demagògic, ben intencionat però primari.

Tant *Betrayed* com *Music Box* tenen al centre del seu conflicte argumental un personatge d'ideologia absolutament perversa, de comportament detestable sense excusa ni matisos: Gary Simmons (l'habitualment desaprofitat Tom Berenger) és un granger de l'Amèrica profunda, supremacista blanc i membre violent del Ku Klux Klan, mentre que Mi-

ke Lazslo (memorable Armin Mueller-Stahl) és un hongarès que va emigrar a Amèrica després de la Segona Guerra Mundial deixant enrere un passat de col·laboracionista nazi, cruel i exterminador.

En principi, l'espectador no hauria de tenir ni la més mínima temptació de simpatia —o d'empatia— per cap dels dos personatges. Però la manera com Costa-Gavras s'aproxima als seus caràcters, des del punt de vista d'una agent de l'FBI (Debra Winger) que s'enamora de Simmons, en el cas de *Betrayed*, i des del punt de vista d'una cèlebre advocada (Jessica Lange) que és la filla de Lazslo, en el cas de *Music Box*, obliga l'espectador a renegociar amb ell mateix els seus sentiments unidireccionals i extrems.

Tant en una pel·lícula com en l'altra, drames político-socials amb estructura de thriller psicològic i ruixades per les gotes justes de suspens, en un principi no és evident que els dos personatges siguin veritablement la bèstia inhumana que els acusen de ser. En un primer moment, només se'n té la sospita. És una sospita, però, en què totes les proves indiquen que la pitjor hipòtesi és també la més plausible. Sí, Gary Simmons és un pare encantador i un bon amic dels seus amics, i sí, Mike Lazslo és un pare amantíssim i un padrí generós i afable, però l'espectador endevina que això només són les cares amables dels monstres, les catifes de bondat que amaguen la porqueria dels seus mals.

A pesar de les evidències, però, en tots dos casos l'espectador es descobreix a ell mateix, a mitjan pel·lícula, desitjant que tot plegat només hagi estat una penosa confusió o un malentès abominable, confiant que, a l'últim instant, apareixerà una prova inopinada que demostrarà que cap dels dos no ha comès les atrocitats que se'ls atribueixen, que Simmons no creu que els negres siguin inferiors als blancs i que per això es mereixin de ser linxats, i que Lazslo no va dedicar la seva joventut a assassinar massivament tots els jueus amb qui s'anava trobant.

A la fi, però, Costa-Gavras, gens ni mica propens a les versions edulcorades de la història, no tan sols no fa cap concessió a la predisposició pietosa o a les ganes de tendresa de l'espectador, sinó que a més l'obliga a assumir que, si la veritat és dolorosa o indigesta, amb més motius s'ha d'entomar tal com és, i que no importa si això és causa d'incomoditat o de malestar. I aquesta, justament, és la clau. El cinema de denúncia de Costa-Gavras és art de primera categoria perquè no deixa l'espectador recreant-se morbosament en la indignació davant les horribles injustícies de la vida, sinó enfangat en aquell malestar estupefacte i insoluble que li fa repetir-se, una vegada i una altra, que els homes haurien de ser bons i el món hauria de ser just, i tanmateix no sabrem mai per què no ho són. ■